

teoretiska ansatser, men generellt sett är denna tv-historiska översikt mer deskriptivt introducerande än grundligt analyserande.

Som helhet erbjuder alltså både *Den finska televisionens milstolpar* och *A history of Swedish broadcasting* något bristfälliga men intressanta tv-historiska introduktioner. Det ligger i överblickandets natur att en del måste utelämnas, något redaktörerna också själva påpekar. En mer övergripande invändning mot båda dessa översiktsverk är dock att de är alltför snävt nationella; televisionens framväxt under 1900-talet är rimligen i minst lika hög grad en internationell process. Det hade gått att göra betydligt mer av influenserna från särskilt USA, efterkrigstidens stora tv-nation.

Ett annat övergripande problem i båda översiktsverken är den alltför partikulära synen på olika medietyper. I internationell, mediehistorisk forskning betonas ofta hur exempelvis radion formade den tidiga televisionen. Begrepp som remediering, intermedialitet och mediasystem – som öppnar för analyser av förbindelser mellan olika slags medietexter – saknas i de här recenserade översiktsverken. Öppningarna för fortsatt tv- och mediehistorisk forskning i Sverige och Finland torde alltså vara många.

Umeå universitet

PETTER BENGTTSSON

Tommy Gustafsson, *Det var en gång: Historia för barn i svensk tv under det långa 1970-talet* (Malmö: Universus Academic Press 2014). 215 s.

Att återigen få stifta bekantskap med barndomens tv-serier är alltid ett kärt nöje, och för den historieintresserade blir mötet särskilt trevligt när det består av 1970-talets historiska serier; *Huset Silvercronas gåta*, *Trälarna*, *Projekt 44* och den franska tecknade serien *Det var en gång*.

Just 1970-talet har det senaste decenniet blivit måltavla för en omfattande medial granskning som pendlar mellan nostalgi och kritik. De starkaste känslorna väcks kanske, för vad många i dag uppfattar som en statsstyrd vänsterpropaganda i 1970-talets litteratur och framför allt tv.

Författaren till *Det var en gång*, Tommy Gustafsson, faller inte i den fällan. I stället låter han föreställningarna om 1970-talet utgöra en intressant bakgrund till en filmvetenskaplig och historiedidaktisk analys av de ovan nämnda tv-serierna. Materialet består, förutom tv-serierna, av den dåtida debatten och både nutida och dåtida forskning. Till materialet har Gustafsson också lagt nutida kommentarer om serierna på olika internetforum, vilket gör att han via människors minnen kan ge en komplex bild av den effekt tv-serierna kan tänkas ha haft på de dåtida barnen.

Författarens syfte är att undersöka hur svensk television försökte lära ut historia. För det var "lära ut" som 1970-talets historiskt inriktade barn-tv handlade om, menar Gustafsson. Inställningen till tv-mediet var blandat och mer infekterat på 1970-talet än vad det är i dag. Dels uppfattades tv som farligt, eftersom den hade så stark påverkanskraft, dels var den kulturellt underlägsen litteraturen, vilket gjorde att tv-program, och då särskilt barn-tv, inte kommenterades på tidningarna kultursidor. Resultatet blev att barn-tv i stället underställdes stora pedagogiska krav. Historiska barn-tv program skulle därför lära ut historia. På det sättet blev påverkanskraften nyttig samtidigt som den låga kulturella statusen kunde ursäktas.

Resultatet av den svenska televisionens pedagogiska ansträngningar granskar Gustafsson utifrån historiedidaktiska frågor som: Vilken historia förmedlade man? Varför förmedlade man den historien? Hur togs den emot? Han demonstrerar på ett övertygande sätt hur 1970-talets barn-tv kan förstås dels som en period av kritik mot den konservativa Bullerbyndiskurs, som både föregick men också efterföljde det långa 1970-talet, dels som ett ständigt navigerande mellan ett antal tidstypiska föreställningar om barn, tv, film, våld och inte minst historia. 1970-talets barn-tv blir därför en unik period där barn inte skulle skyddas från den hemska verkligheten, så som Bullerbyndiskursen föreskrev, utan i stället, på ett sätt som kan verka förvånande i dag, utsätts för berättelser där varken våld eller sex undanhölls de unga tv-tittarna. För sådan var historien tänkte man.

Efter ett teoretiskt inledningskapitel, som presenterar de filmvetenskapliga och historiedidaktiska utgångspunkterna, går Gustafsson i närkamp med tv-serierna. Läsare som inte är bekanta med, eller har glömt, bjuds in med lagom fylliga sammanfattningar av serierna varefter analyserna tar vid. Även om diskussionerna om det historiematerialistiska perspektivet i *Huset Silvercrona* och *Trälarna* dominerar hinner Gustafsson, utifrån *Projekt 44*, också analysera hur programmen relaterar till de nordiska ländernas skiftande erfarenheter av andra världskriget och den eurocentriska historiesynen i den franska *Det var en gång*.

I en övergripande diskussion i slutkapitlet konstaterar Gustafsson att den bild vi i dag har av barn-tv på 1970-talet som vänstervriden och indoktrinerande inte är grundad i forskning. Även om sådana program förekom i tv-tablåerna, är de inte så frekventa som vissa kritiker vill påskina. Svensk television har, menar Gustafsson, alltid haft en institutionaliserad garanti att inget (politiskt) perspektiv får monopol. Som exempel anger han programmet *Fem myror är fler än fyra elefanter* som lyckades med konststycket att vara både vänster och kommersiell, vilket retade upp delar av den samtida kritiken.

Det fanns inte heller någon motsvarande kritik mot programmen i samti-

den. Orsaken till detta menar Gustafsson är att barnprogram inte granskades eftersom den hade låg prioritet, programmen överlag faktiskt inte var vänstervridna, och sist men inte minst så uppfattade samtiden de historiska programmen som pedagogiska nyttiga oavsett vilken politisk färg kritikern hade.

Varför vi ändå reagerar, menar Gustafsson, beror på att när vi i dag blickar tillbaka ser vi det som sticker ut, medan de program som förmedlade den dominerande diskursen förblir osynliga för det granskande ögat. Därför menar Gustafsson att domen i dag faller hårdare på program som *Huset Silvercronas gåta* och *Trälarna* än den franska tecknade serien *Det var en gång*.

Om Gustafsson, utifrån den samtida kontexten, kan sägas ha en mer förlåtande inställning till de svenska historieproduktionerna uppfattar jag kritiken mot den förment opolitiska franska serien *Det var en gång* i stället som hård. *Det var en gång* var en europeisk samproduktion vilket innebar att historien skildrades utifrån en sorts minsta gemensamma nämnare. Resultatet blev, i bästa fall, en eurocentrisk historierevisionism som ligger Disneys historiska produktioner nära, och i sämsta fall en kolonialistisk berättelse som skildrar övriga världen i stereotypa bilder. Utifrån kritiken mot *Det var en gång* slår Gustafsson hål på myten om att europeiskt producerad barn-tv skulle vara överlägsen den amerikanska, som han menar att forskning och debatt vill göra sken av.

Boken är välskriven, underhållande och ett mycket välkommet bidrag till två fält som är i stort behov av mer uppmärksamhet: historia och tv och historia och barn.

Malmö högskola

JOEL RUDNERT